

УДК 1.16.167/168

Ляшко С. В., аспірант спеціальності 033 Філософія*(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)***ОЧИСНИЙ СКЕПСИС ЯК ВИХІДНА ТОЧКА ФІЛОСОФСТВУВАННЯ
Р. ДЕКАРТА ТА П. ФЛОРЕНСЬКОГО**

При першому ж наближенні стає зрозумілим, що обидва зазначені нами у назві теми мислителі подібні між собою принаймні в двох речах: 1) вони є представниками теїстичного погляду й 2) двоє починали свої філософські пошуки з очисного скепсису. Щодо останнього, то обидві постаті, математики та філософи, зверталися від початку до Монтеня, С. Емпірика та Піррона як основних опонентів будь-якого достеменного знання. Даний підхід здається нам украй важливим не лише методологічно, а й історично. В обох випадках він призвів до епістемологічно-гносеологічного прориву. Наприклад, Р. Декарт, зрештою став першим представником Нової (модерної) філософії у Європі. Але шляхи, якими йшли обидва, значно різняться, стаючи чимось подібним до двох боків медалі: раціонального й ірраціонального.

Розглянемо дещо детальніше, щоби розібратися в проблемі.

Р. Декарт, засумнівавшись у сучасних йому наукових досягненнях і методах, намагається знайти абсолютну та непохитну точку опори – те, в чому неможливо сумніватися [1]. Результатом стають його «самоочевидні істини», серед яких і знамените *cogito*, і математичні постулати, і пов'язаний із ними напрями надмірний логіцизм філософії, прагнення перетворити її на науку. Недарма трактати раціоналістів, засновником яких є саме Декарт, так нагадують, більшою мірою, підручники чи поварені книги, де все випливає із основ і не може їм суперечити принципово. Як ми висловлювалися дещо вульгарно раніше в іншій роботі – суто «кабінетна філософія», яка розгортається навіть без потреби контакту з реальним світом і експериментом. Світ має бути таким, з точки зору раціоналіста, а отже – він таким і є. Вже багато сказано про вади такого підходу нашими попередниками, тому не звертатимемося до вже двічі пройденого. Але зауважимо, що це дійсно приклад ультралогістичного (нелюдського?) мислення, позбавленого індивідуальних почуттів у більшій чи меншій мірі, яких виходить зі скепсису.

Не так у П. Флоренського, що звернувся до *психологічного* (читай – ірраціонального) боку скептичного питання. Якщо Р. Декарт відшукує основи, в яких неможливо сумніватися з точки зору правил мислення, то він постає перед проблемою *вибору*. Аналізуючи знову ж таки (!) суворо-логічно наслідки пірронівського скептицизму, П. Флоренський заперечує концепт «спокою» (гр. *átaraxía*), любий скептикам, і зазначає, що він не є прямим висновком з неможливості пізнання, оскільки сама неможливість пізнання за такою методологією сумнівна. – Порочне коло. Дух людини не може заспокоїтися та піти на «філософське самогубство» С. Кіркегора, якщо в ньому лишається зацікавленість до питання, а отже йому потрібна деяка основа, щоби зупинити ментальні муки. На допомогу приходять не математика цього разу, як у Р. Декарта, а *віра*, підкріплена приводом «обирай»: або нескінченні пошуки, приречені на провал і які ні до чого не приводять шукача, або догматичне визнання деякої істини. Фактично, П. Флоренський починає з того, що в Р. Декарта десь ближче до середини: з визнання Бога. В останнього він служить гарантом правдивості відчуттів зовнішнього світу й інших людей (пізніше це зіграє злий жарт із раціоналістами на етапі Мальбранша й, особливо, – Берклі-Г'юма), хоча й зовсім не раціонально-виправдано; у першого ж він є тією самою опорою, яку відіграє «беззаперечна істина» сама по собі. Іншими словами, обидві концепції тут зіштовхуються, ніби Інь і Ян: з одного боку –

раціональна опора, з іншого – віра, зумовлена Святим Письмом. Обидва філософи роблять надалі висновки, які є предметом дискусії для нащадків: послідовників і критиків. Але неможливо не погодитися і з тим, що наші мислителі пов'язані між собою значно більше, ніж їм, можливо, хотілося б: Декарт постійно впадає в бездоказовий догматизм, а Флоренський те й діло намагається продовжити свої догматичні установки раціонально.

На нашу думку, скепсис дійсно є бездоганим початком будь-якої науково-філософської діяльності. Визначення точок опори, в яких дослідник не буде сумніватися надалі, є красючим каменем для всієї його концепції. Але зазначимо тут, що поки на горизонті природної логіки ми не знайшли *правил*, які би дозволяли вивести досконалу систему світу, не полишаючи меж свого «кабінету» з первинних «точок» – а саме цим, як ми бачимо, грішать обидва наші видатні мислителі минулого. Це, гадаємо, справа не посильна людині, а більш личить вона бездоганному штучному інтелекту, подібному до калькулятора. Інколи ці «точки» сумнівні й невинуваті в очах незалежних оглядачів, а інколи – висновки, які з них робляться, не заслуговують на безвідмовну довіру. Щодо ж самої беззаперечності деякої істини, то віддамо належне Декарту: в математичних формулах дійсно неможливо сумніватися, якщо вони правильні та *самоочевидні*.

Список використаних джерел

1. Descartes R. Discours de la méthode. Suivi des Méditations métaphysiques / René Descartes. – Paris: Ernest Flammarion, 1900. – 468 p.